

Norsk regnskapslovgivning:

Skatteregler som regnskapsregler

Statsautorisert revisor og førstelektor
Trond Kristoffersen
NTNU Handelshøyskolen

Artikkelen ser på forholdet mellom finansregnskapet og regnskapsrapportering basert på skattereglene (skatteregnskapet). Dette gjelder blant annet forholdet mellom dagens skatteregler og kravene til finansiell rapportering som følger av EUs regnskapsdirektiv, og aksjelovens utbytteregler og krav om forsvarlig egenkapital.

Et utvalg, regnskapslovutvalget, ble oppnevnt 19. september 2014 med mandat til å se på flere sider ved dagens regnskapslovgivning. Regnskapslovutvalget har i flere utredninger lagt frem sin anbefaling til ny lov om regnskapsplikt i Norge.¹ Et delmål med utredningen har vært å komme med forslag til forenklinger for små foretak. Dagens norske regnskapslov fra 1998 trådte i kraft 1. januar 1999.

Etter min vurdering tilfredsstillende ikke dagens skatteregler kravene til finansiell rapportering som følger av EUs regnskapsdirektiv. En harmonisering av skatte- og regnskapsregler krever derfor at det utformes nye skatteregler som bygger på prinsippene i regnskapsreglene og EUs regnskapsdirektiv.

Artikkelen har følgende innhold

- Regnskap- og skatt – to separate regelverk med ulikt formål
- Skatteregnskap og EUs regnskapsdirektiv
- Skatteregnskap og aksjelovgivningen
- Mulige forenklinger i skatte- og regnskapslovgivningen
- Konklusjon

Det er nylig vedtatt regler om begrenset regnskapsplikt for enkeltpersonforetak og utvalgte ansvarlige selskaper. Foretak med begrenset regnskapsplikt kan utarbeide årsregnskap basert på skatterapporteringen. Ordningen med årsregnskap basert på skatterapportering bør etter min vurdering ikke utvides til aksjeselskap. Dette er begrunnet blant annet med hensyn til utbyttereglene i aksjeloven og kravet om forsvarlig egenkapital.

I slutten av artikkelen kommer jeg med noen forslag til endringer i skatte- og regnskapsreglene med sikte på harmonisering og forenkling av regnskaps- og skattereglene. Ett av forslagene er at svært små aksjeselskaper (mikroselskaper) skal følge de samme måleprinsippene som øvrige små foretak, men fritas fra å regnskapsføre utsatt skatt.

Skatteregler som regnskapsregler

Finansregnskapet og skatteregnskapet har ulike formål. Vi har i dag et todelt system med atskilte regelverk for måling av regnskapsmessig resultat og måling av skattemessig resultat. Ulike formål i regnskaps- og skattereglene har medført at det i dag på flere områder er ulike regler for tidfesting og verdsettelse i finansregnskapet og ved

skattleggingen. For små foretak kan det være ressurskrevende å beregne både et regnskapsmessig og et skattemessig resultat.

Det er et uttalt ønske fra myndighetene å identifisere og gjennomføre forenklinger for næringslivet. I den anledning er professor Schwencke fra BI bedt om å studere forskjellene mellom målingene i årsregnskapet og skatteregnskapet, herunder å foreslå endringer i begge regelverkene. Rapporten til Schwencke er detaljert og kommer på flere områder med forslag til endringer i dagens regelverk.²

Etter min vurdering er det behov for mer prinsipiell tilnærming til forholdet mellom finansregnskapet og skatteregnskapet. Det betyr at myndighetene må ta stilling til:

1. om dagens system med atskilte regnskaps- og skatteregler skal videreføres, eller
2. om regnskaps- og skattereglene skal harmoniseres (helt eller delvis).

Harmonisering mellom regnskaps- og skattereglene kan skje på ulike måter, enten ved maksimal endring av skattereglene, maksimal endring av regnskapsreglene eller ved tilpasning i begge regelverkene.³ Et mulig scenario er

¹ NOU 2015: 10, NOU 2016: 11.

² Schwencke 2019.

³ Schwencke 2019 side 11.

at foretak, som regnes som små etter regnskapsloven, kun har krav om å utarbeide et skatteregnskap. Det vil i praksis bety at for disse foretakene blir regnskapsreglene redusert til bokføringsregler.

I Norge har det helt siden 1980-tallet vært fokus på finansregnskapets informasjonsverdi. For å tilfredsstille brukernes informasjonsbehov bør et finansregnskap utarbeides etter bedriftsøkonomiske prinsipper uavhengig av den skattemessige behandlingen.⁴ Det er videre et uttalt mål at norsk regnskapslovgivning skal harmoniseres med internasjonale regnskapsprinsipper og standarder.⁵

To separate regelverk med ulikt formål

Innsamling og registrering av økonomisk informasjon

Regnskapsavleggelsen i Norge er regulert av to lover, bokføringsloven og regnskapsloven. Registrering av transaksjoner skal skje i henhold til reglene i bokføringsloven, inkludert forskrifter og anbefalinger til god bokføringskikk. Bokføringsloven gjelder for alle som utøver virksomhet, og stiller krav til dokumentasjon, bokføring og oppbevaring av regnskapsmateriale. Både måling av regnskapsmessig overskudd og skattepliktig nettoinntekt har grunnlag i registrering av transaksjoner og hendelser som gjelder virksomheten.

Formål med finansiell rapportering

Finansregnskapet og skatleggingen har ulikt formål. Målsettingen med finansiell rapportering, både etter regnskapsloven og IFRS-regelverket,⁶ er å gi finansiell informasjon om virksomheten som er nyttig for en bred krets av regnskapsbrukere når de skal foreta økonomiske beslutninger.⁷ Brukerne omfatter blant annet eiere, ansatte, kreditorer, kunder, leverandører, det offentlige og allmennheten. Data fra finansregnskapet brukes blant annet til å sammenligne finansiell informasjon fra ulike foretak og i offentlige statistikker. De primære bru-

Målsettingen med finansiell rapportering er å gi finansiell informasjon om virksomheten som er nyttig for en bred krets av regnskapsbrukere når de skal foreta økonomiske beslutninger.

kerne av finansiell informasjon er eiere og kreditorer. For de minste foretakene er skattemyndighetene en av de viktigste brukerne av finansiell informasjon fra foretakene.

Målingen i finansregnskapet gjennomføres etter bedriftsøkonomiske prinsipper, og er i utgangspunktet uavhengig av den skattemessige behandlingen.

Finansregnskapet skal gi et rettviseende bilde av foretakets eiendeler, forpliktelse, finansiell stilling og resultat.⁸ Usikkerhet er en naturlig del av mange forretningsaktiviteter. Det betyr at verdien av mange poster i et finansregnskap ikke kan måles nøyaktig, men må beregnes som et estimat. Eksempler på poster som ofte må beregnes som et estimat, er størrelsen på usikre fordringer, ukurans i varebeholdning, utnyttbar levetid på et varig driftsmiddel og usikre forpliktelse. Fastsettelse av regnskapsestimater er derfor en naturlig del av arbeidet med å lage et finansregnskap.

Formål med skattereglene

Skatter utskrives og innkreves i hovedsak for å finansiere offentlig forbruk, offentlige investeringer og overføring til privat sektor. Skattereglene er regulert i skatteloven. Tidfesting av inntekt og kostnader i skatteloven bygger i dag på realisasjonsprinsippet. Realisasjonsprinsippet ble vedtatt i 2005. Prinsippet ble innført i skattelovgivning

som en konsekvens av nye bestemmelser i regnskapslovgivningen som gir de regnskapspliktige anledning til å velge mellom å bruke regnskapslovens ordinære regler eller IFRS. Fra og med 2005 er skatleggingen av inntekt og kostnad uavhengig av den regnskapsmessige behandlingen. Om begrunnelsen for å innføre realisasjonsprinsippet er det uttalt:⁹

«Etter de vedtatte endringene i regnskapslovgivningen kan videreføring av regnskapsprinsippet for inntekter innebære at den skattemessige tidfestingen i stor utstrekning vil bero på ulike regnskapsrettslige løsninger avhengig av om skattyter benytter IFRS eller regnskapslovens ordinære system. Dette er i strid med nøytralitetsforutsetningen og konsekvensene er dessuten vanskelig å forutse.»

Skatteregler for næringsdrivende er utformet ut fra nøytralitets- og symmetriprinsippet, de skal ivareta et likviditetshensyn, og samtidig sikre mot uønskede tilpasninger. For å sikre en effektiv innkreving av skattene bør derfor skattereglene være klare og entydige, og i liten grad gi rom for skjønsmessige vurderinger.¹⁰

4 NOU 1995: 30 side 9.

5 Ot.prp. nr. 42 (1997–1998) side 106.

6 International Financial Accounting Standards (IFRS).

7 NOU 2015: 10 side 37-50.

8 Regnskapsloven 1998 § 3-2a.

9 Ot.prp. nr. 26 (2005–2006) pkt. 6.3.4.3.

10 Se NOU 2003: 9 side 156.

EUs regnskapsdirektiv – ramme for norsk regnskapslovgivning

Norge er som EØS-medlem pliktig til å innarbeide EUs regnskapsdirektiv (regnskapsdirektivet) i norsk rett.¹¹ Regnskapsdirektivet ble vedtatt i 26. juni 2013 og trådte i kraft 19. juli 2013. Formålet med regnskapsdirektivet er å samordne nasjonale bestemmelser om finansiell rapportering for visse typer av aksjeselskap. Av hensyn til sammenlignbarhet er det i regnskapsdirektivet fastsatt ensartede minstekrav til innregning, måling og rapportering av finansiell informasjon for de aktuelle foretakene.

Samordning av nasjonale bestemmelser

Et grunnleggende vilkår for å kunne sammenligne finansiell informasjon er bruk av felles oppstillingsplaner og felles målegrunnlag. Måleprinsippene i regnskapsdirektivet bygger på historisk kost-modellen supplert med anvendelse av forsiktighetsprinsippet og resultatføring av urealisert tap. Regnskapsdirektivet tillater også at medlemstatene tar i bruk alternative målegrunnlag for nærmere angitte eiendeler. Det gjelder verdiregulering av varige driftsmidler og virkelig verdi-måling av finansielle instrumenter og visse kategorier av andre eiendeler.¹² Hovedprinsippene for måling i regnskapsloven 1998 er de samme som i regnskapsdirektivet. Regnskapsloven av 1998 tillater virkelig verdi-måling for finansielle eiendeler¹³ og pengeposter i utenlandsk valuta¹⁴, men gir ikke anledning til verdiregulering av varige driftsmidler.

Måleprinsippene i regnskapsdirektivet

Regnskapsdirektivet er inndelt i:

- generelle prinsipper for finansiell rapportering (artikkel 6)
- særlige bestemmelser om visse poster i balansen (artikkel 12)

Tabell 1: Sentrale forutsetninger og prinsipper i regnskapsdirektivet

Regnskapsdirektivet – sentrale forutsetninger og prinsipper	
Periodiseringsprinsippet	Artikkel 6 bokstav d.
Fortsatt drift	Artikkel 6 bokstav a.
Anskaffelseskost	Artikkel 6 bokstav i.
Forsiktighetsprinsippet	Artikkel 6 bokstav c.
Kongruensprinsippet	Artikkel 6 bokstav e.
Enkeltvurdering	Artikkel 6 bokstav f.
Beste estimat	Innledningen punkt 22.
Bruttopresentasjon	Artikkel 6 bokstav g.
Substans foran form	Artikkel 6 bokstav h.
Vesentlighetsprinsippet	Artikkel 6 bokstav j, jf. artikkel 2 nr. 16 og artikkel 6 nr. 4.
Planmessige avskrivninger av anleggsmidler	Artikkel 12 nr. 5.
Nedskrivning av anleggsmidler ved varig verdinedgang	Artikkel 12 nr. 6.
Laveste verdis prinsipp for omløpsmidler	Artikkel 12 nr. 7.

Regnskapsdirektivet klassifiserer postene i balansen i omløpsmidler og anleggsmidler (artikkel 12 nr. 3). Anleggsmidler er eiendeler som er beregnet for vedvarende bruk i foretaket (artikkel 2 nr. 4).¹⁵

Formålet med denne artikkelen er blant annet å gi en kort sammenligning av måleprinsippene i skatteloven og regnskapsdirektivet. En oversikt over de mest sentrale forutsetninger og prinsippene i regnskapsdirektivet om måling er gjengitt i tabell 1.

I innledningene til regnskapsdirektivet er det gitt utfyllende betraktninger om bakgrunn, formål og prinsipper i regnskapsdirektivet. Begrepene som brukes i regnskapsdirektivet, er godt innarbeidet i norsk og internasjonal regnskapsliteratur. Nedenfor er gitt en kort kommentar til noen av de mest sentrale forutsetningene og prinsippene.

Periodiseringsprinsippet

Innregning av poster i resultatregnskapet og balansen skal baseres på periodiseringsprinsippet. Periodiseringsprinsippet betyr i korte trekk at transaksjoner, hendelser og verdiendringer skal innregnes i den perioden de vedrører.

Verdijustering

I regnskapsdirektivet brukes ordet verdijustering. Verdijustering betyr at det på balansedagen skal tas hensyn til verdiendring, enten den er realisert eller urealisert (regnskapsdirektivet artikkel 1 nr. 8). En verdijustering skal resultatføres. Prinsippet om verdijustering må ses sammen med måleprinsippene for eiendeler og forpliktelser i balansen.

Forsiktighetsprinsippet

Forsiktighetsprinsippet skal legges til grunn både ved innregning og senere måling av eiendeler og forpliktelser. Forsiktighetsprinsippet betyr blant annet plikt til å resultatføre urealisert tap, og er nedfelt i to måleprinsipper i balansen:

- Nedskrivning av omløpsmidler for urealisert tap (laveste verdis prinsipp)
- Nedskrivning av anleggsmidler ved varig verdinedgang

Både ved vurdering av omløpsmidler og anleggsmidler er det krav om at tidligere nedskrivning skal reverseres dersom grunnlaget for tidligere nedskrivning ikke lenger er til stede. Nedskrivning av goodwill skal ikke reverseres.

Bruk av forsiktighetsprinsippet må ses sammen med kravet om beste estimat.

Enkeltvurdering

De enkelte komponentene i balansen skal vurderes hver for seg.

¹¹ Direktiv 2013/34/EU av 26. juni 2013 om årsregnskap og konsernregnskap (regnskapsdirektivet).

¹² Regnskapsdirektivet artikkel 7 (verdiregulering av anleggsmidler) og artikkel 8 (virkelig verdi-måling).

¹³ Regnskapsloven 1998 § 5-8.

¹⁴ Regnskapsloven 1998 § 5-9.

¹⁵ Regnskapsloven 1998 § 5-1.

Beste estimat

Utøvelse av forretningsvirksomhet er forbundet med usikkerhet. Det betyr at i mange tilfeller må verdien av en regnskapsstørrelse fastsettes med skjønn. Selv om innregning og måling bygger på forsiktighetsprinsippet, kan ikke verdiene i regnskapet settes vilkårlig lavt. Et regnskapestimat skal bygge på de seneste pålitelige opplysningene som er tilgjengelige (regnskapsdirektivet, innledningen punkt 22). Anslaget skal bygge på en forsiktig vurdering foretatt av foretaksledelsen, og skal beregnes på et objektivt grunnlag, supplert med erfaring fra lignende transaksjoner.

Substans foran form

Poster i resultatregnskapet og balansen skal føres og presenteres i samsvar med den økonomiske virkeligheten og det forretningsmessige innholdet i den underliggende transaksjonen eller avtalen.

Vesentlighetsprinsippet

Kravene i regnskapsdirektivet om innregning, måling og presentasjon kan fravikes dersom virkningen av fravikelsen er uvesentlig. Begrepet vesentlighet er definert som den status opplysningen har når utelatelse i slike opplysninger med rimelighet kan påvirke avgjørelser som brukerne treffer på grunnlag av foretakets årsregnskap. Enkeltposters vesentlighet skal vurderes i sammenheng med andre tilsvarende poster. Det betyr at opplysninger som betraktes som uvesentlige, kan presenteres samlet i finansregnskapet. Medlemstatene kan begrense virkeområdet for bestemmelsen til presentasjon og noteopplysninger.

Planmessige avskrivninger

Anleggsmidler med begrenset levetid skal avskrives planmessig over økonomisk levetid.

Nedskrivning av anleggsmidler ved varig verdinedgang

Regnskapsdirektivet skiller mellom normalt verdifall (ordinær verdijustering) over økonomisk levetid og ekstraordinært ikke-planmessig verdifall (ekstraordinær verdijustering). Anleggsmidler skal derfor nedskrives ved verdifall som forventes å ikke være forbigående.

Laveste verdis prinsipp for omløpsmidler

Omløpsmidler skal innregnes i balansen til anskaffelseskost. På balansedagen skal omløpsmidler måles til det laveste av anskaffelseskost og markedsprisen, og i særlige tilfeller til annen lavere verdi som fastsettes på balansedagen (laveste verdis prinsipp).

Finanstilsynet har i brev av 22.3.2019 gjennomgått regnskapslovutvalgets forslag til endringer i regnskapsloven 1998 som tilpasning til EUs regnskapsdirektiv. Konklusjonen er at bestemmelsene i regnskapsloven 1998 i all hovedsak er i samsvar med bestemmelsene i regnskapsdirektivet.¹⁶

Måleprinsippene i skatteloven og i regnskapsdirektivet

Måling i skatteloven

For næringsvirksomhet er hovedregelen at skattemessig tidfesting av inntekt og kostnad skal skje i samsvar med realisasjonsprinsippet (skatteloven § 14-2). Som hovedregel vil en skattyter derfor ikke få skattemessig fradrag for urealisert tap. For noen poster er det gitt spesialregler som går foran realisasjonsprinsippet.¹⁷ Det gjelder blant annet bestemmelsene om skattemessig avskrivning (skatteloven § 14-40 flg.) og nedskrivning for tap på fordringer (skatteloven § 14-5).

Manglende fradragsføring av urealisert tap

Dagens skatteregler gir som hovedregel ikke rett til fradrag for urealisert tap på eiendeler eller forpliktelser. Skattereglene er derfor i strid med bestemmelsene i regnskapsdirektivet om blant annet verdijustering, forsiktighetsprinsippet, laveste verdis prinsipp for omløpsmidler og nedskrivning av anleggsmidler ved varig verditap. Skattereglene gir heller ikke rett til fradrag for tap på avsetninger. En avsetning er en post som er usikker med hensyn til

tidspunkt eller beløp (regnskapsdirektivet artikkel 12 nr. 12). En usikker forpliktelse skal innregnes i regnskapet dersom det er sannsynlighetsovervekt for at forpliktelsen vil komme til oppgjør, og beløpet kan måles pålitelig.¹⁸

Saldosystemet i skatteloven

Skattemessig avskrivning av varige driftsmidler er basert på saldometoden. Varige driftsmidler inndeles i flere saldogrupper som avskrives etter ulike satser. Mindre driftsmidler avskrives samlet som en gruppe, mens større driftsmidler, som bygninger, fly og skip, avskrives hver for seg. Avskrivningssatsene skal i størst mulig grad reflektere driftsmidlenes økonomiske verdifall.¹⁹ Avskrivningssatsene og saldogruppene i skatteloven er vurdert i NOU 2014: 13.²⁰ Utvalgets konklusjon var at inndeling av avskrivningsgrupper var fornuftig og at avskrivningssatsene i store trekk var i samsvar med forventet bedriftsøkonomisk verdifall.

Planmessige avskrivninger

Regnskapsdirektivet skiller mellom planmessig avskrivning og nedskrivning ved varig verdifall. I finansregnskapet basert på historisk kost-modellen er avskrivning en systematisk fordeling av anskaffelseskost (avskrivbart beløp) over eiendelens utnyttbare levetid.²¹ Begrepsbruken varierer noe, men betydningen er den samme. Regnskapsdirektivet bruker betegnelsen «planmessig» fordeling, mens etter regnskapsloven 1998 skal avskrivningen skje i samsvar med en «fornuftig avskrivningsplan».²² Mange ulike avskrivningsmetoder er i bruk i finansregnskapet, inkludert lineære avskrivninger, produksjonshetsmetoden og degressive metoder herunder saldometoden.²³

Mange likestiller avskrivning etter saldometoden med skattelovens saldosystem, men det er ikke korrekt. Skattelovens saldosystem er langt mer enn en avskrivningsmetode. Det er et samlet system for behandling av kjøp, salg og

¹⁶ For å gi en tydelig og lojal innpassing av direktivbestemmelsene i norsk rett har Finanstilsynet blant annet foreslått at prinsippet om substans foran form og vesentlighetsprinsippet blir nye bestemmelser i regnskapsloven 1998 § 4-6 og § 4-7. Dagens bestemmelse i regnskapsloven § 4-6 om at årsregnskapet skal utarbeides i samsvar med god regnskapsskikk blir ny § 4-8.

¹⁷ Folkvord m.fl. 2018 side 90.

¹⁸ NRS 13 punkt 4.1.

¹⁹ NOU 2003: 9 side 157–158.

²⁰ NOU 2014: 13 side 244–261.

²¹ IAS 16.6.

²² Regnskapsloven 1998 § 5-3 annet ledd.

²³ NOU 1995: 30 side 129-130.

skattemessig tidfesting av fradrag for avskrivning og eventuell inntektsføring av gevinst ved salg av driftsmidler.

Salg av driftsmidler

Ved salg av varige driftsmidler oppstår en konflikt mellom saldosystemet og finansregnskapet. Etter regnskapsreglene skal en gevinst eller et tap ved salg alltid resultatføres. I saldosystemet kan skattyter nedskrive salgsvederlaget på saldoen for vedkommende driftsmiddel, se eksempel 1.

Eksempel 1

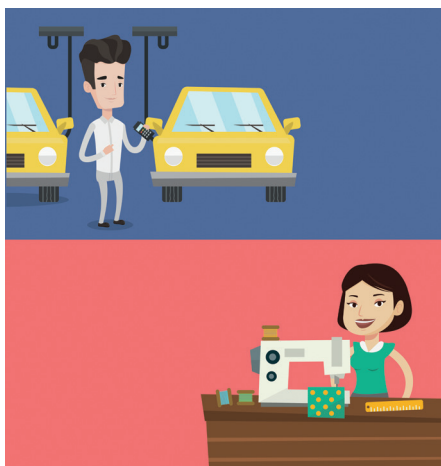
En skattyter har to biler (A og B) som ble kjøpt samtidig for samme beløp, og avskrives under ett i saldogruppe d. Bilene er de eneste driftsmidler på saldogruppen med en samlet saldoverdi på 100 000 kroner. I begynnelsen av året selges bil A for 120 000.

Saldo	100 000
– Nedskrivning med salgssum	(120 000)
= Negativ saldo	(20 000)

Den skattemessige virkningen er at salget gir en negativ saldo (gevinst) på 20 000 kroner. Gjenværende driftsmiddel, bil B, er nedskrevet til null. I et skatteregnskap vil derfor bil B forsvinne ut av balansen.

Ved bruk av regnskapsreglene vil det rapporteres en gevinst ved salg av bil A på 70 000 kroner (120 000 – 50 000), og en balanseført verdi for bil B på 50 000 kroner (før årets avskrivning). I finansregnskapet regnes en negativ saldo som en skatteøkende midlertidig forskjell, og vil eventuelt inngå i grunnlaget for beregning av utsatt skatt.

Skattelovens saldosystem kan være hensiktsmessig som grunnlag for beskatning, men gir i de fleste tilfellene liten informasjonsverdi for brukeren av regnskapet. Saldosystemet bryter etter min vurdering med regnskapsdirektivet på flere sentrale punkter. Det gjelder blant annet krav til resultatføring av gevinst eller tap (periodiseringsprinsippet), enkeltvurdering, krav til planmessig avskrivning og nedskrivning for urealisert tap (forsiktighetsprinsippet). Ut fra en

De to bilene ble kjøpt samtidig for samme beløp, og avskrives under ett i saldogruppe d.

vesentlighetsbetraktning kan mindre driftsmidler, f.eks. inventar og maskiner, også regnskapsmessig behandles samlet som en gruppe.

Saldosystemet gir også opphav til rene skatteposisjoner. En tom positiv saldo eller negativ gevinst- og tapskonto (ikke resultatført tap) representerer ingen økonomisk ressurs i vanlig forstand, og kan ikke innregnes som en eiendel i foretakets balanse. Det vil i tilfelle være et brudd med prinsippet om substans foran form.

Skatteregnskap og aksjelovgivningen

Det er en sammenheng mellom regnskapsreglene og aksjelovgivningen. I mange sammenhenger bygger aksjelovgivningen på et regnskap som er målt etter regnskapsreglene. Nedenfor gis en kort kommentar til to problemstillinger:

- Krav om forsvarlig egenkapital og likviditet
- Skatteregnskap og utdeling av aksjeutbytte

Krav om forsvarlig egenkapital og likviditet

Finansregnskapet er et viktig styringsverktøy for ledelsen i mindre foretak. Ved hver årsavslutning vil derfor ledelsen, uavhengig av plikten til å lage årsregnskap, innhente data om usikre fordringer, ukurans i en varebeholdning eller usikre forpliktelser. Urealisert tap innreg-

nes i finansregnskapet med virkning både for resultatregnskapet og balansen.

Aksjeloven stiller krav om at selskapet skal ha en forsvarlig egenkapital og likviditet ut fra virksomhetens omfang og risiko.²⁴ Det underliggende formålet med kravet til forsvarlig egenkapital er å verne selskapets kreditorer mot tap.²⁵

Det er den reelle egenkapitalen som skal legges til grunn ved vurderingen etter aksjelovgivningen.²⁶ I praksis vil en slik vurdering ta utgangspunkt i et regnskap som er målt etter regnskapsreglene. Det må derfor gjøres tillegg for ikke-balanseførte merverdier og fradrag for eventuelle ikke-balanseførte forpliktelser. Er egenkapitalen lavere enn forsvarlig, må selskapet iverksette tiltak for å forbedre selskapets finansielle situasjon.²⁷

Fortsatt drift-forutsetningen

Et finansregnskap er utarbeidet i samsvar med forutsetningen om fortsatt drift.²⁸ Ved vurdering av om egenkapitalen skal beregnes under forutsetningen om fortsatt drift eller avvikling, er det regnskapsprinsippene som skal følges.²⁹ Forutsetningen om fortsatt drift gjelder så lenge ledelsen ikke har intensjon om å legge ned virksomheten eller at en nedleggelse er eneste reelle alternativ.³⁰ Er det sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet, endres tidshorisonten i regnskapet fra lang til kort sikt. Eiendelene og forpliktelser skal nå vurderes til virkelig verdi ved avvikling (likvidasjonsverdi).

Skattereglene overvurderer egenkapitalen

Skatteloven har som formål å sikre skatteproveny til staten. De fleste skatte-kredittordningene er fjernet, og dagens skatteregler gir ikke rett til fradrag for urealisert tap. Den skattemessige balansen vil derfor i mange tilfeller vise et for godt bilde av den finansielle situasjonen i et foretak. For å ta stilling til fortsatt drift

²⁴ Aksjeloven 1997 § 3-4.

²⁵ NOU 1992: 29 side 37–39 og Ot.prp nr. 36 (1993–1994), s 67 og 74.

²⁶ Andenæs, 2016 side 405.

²⁷ Aksjeloven 1997 § 3-5.

²⁸ Regnskapsloven § 4-5.

²⁹ Ot.prp. nr. 23 (1996–1997) side 52.

³⁰ IAS 1.25.

og kravet om forsvarlig egenkapital kreves derfor ytterligere målinger av eiendeler og forpliktelser i foretaket.

Skatteregnskap og utdeling av aksjeutbytte

Utdeling av aksjeutbytte skal foretas på grunnlag av balansen i selskapets sist godkjente årsregnskap.³¹ Et vilkår er at årsregnskapet er målt i samsvar med regnskapsreglene.³² Utdeling av aksjeutbytte har to vilkår:³³

- Objektiv begrensning – teknisk ramme
- Subjektiv begrensning – selskapets egenkapital og likviditet

Det kan ikke utdeles mer i utbytte enn at selskapet etter utdelingen har tilbake netto eiendeler, dvs. eiendeler minus gjeld, som gir dekning for selskapets aksjekapital og annen bundet egenkapital. Videre er det et krav at selskapet etter utdelingen har en forsvarlig egenkapital og likviditet. Formålet med kravet om forsvarlig egenkapital og likviditet er å begrense selskapets adgang til å dele ut utbytte.³⁴

Overvurdert egenkapital

Med dagens skatteregler vil en skattemessig balanse ikke være verdimålt, og gir i mange tilfeller et for godt bilde av den finansielle situasjonen i et foretak. Problemstillingen skal illustreres med to eksempler (eksempel 2 og 3).

Eksempel 2

En skattyter har en skattemessig balanse (i hele tusen) som viser:

Skattemessig balanse			
Bygning (saldoverdi)	5 000	Aksjekapital	100
Bankinnskudd	500	Annen egenkapital	500
			600
		Lån	4 900
	5 500		5 500

Bygningen har virkelig verdi på fire mill. kroner. Ifølge skatteregnskapet er utbyttegrunnlaget på 500 000 kroner, tilsvarende annen egenkapital. Dersom bygningen var nedskrevet til virkelig verdi, ville selskapet hatt en negativ egenkapital på 400 000 kroner (= 4 500 000 – 4 900 000).

Eksempel 3

En skattyter har solgt en bygning med et tap på tre mill. kroner. Tapet er overført til gevinst- og tapskonto (negativ gevinst- og tapskonto). Den skattemessige balansen viser:

Skattemessig balanse			
Gevinst- og tapskonto (negativ)	3 000	Aksjekapital	100
Bank	900	Annen egenkapital	900
			1 000
		Lån	2 900
	3 900		3 900

En negativ gevinst- og tapskonto (ikke-fradragsført tap) er en ren skatteposisjon, og har kun en økonomisk verdi i den grad den vil bidra til å redusere fremtidig skattebelastning. Ifølge skatteregnskapet er utbyttegrunnlaget på 900 000 kroner, tilsvarende

annen egenkapital. Den reelle økonomiske situasjonen tilsier derimot at selskapet har en negativ egenkapital på to millioner kroner (= 900 000 – 2 900 000).

Valgfrie skatteregler

Skattereglene gir ikke fradrag for urealisert tap. I tillegg gir skattereglene i mange tilfeller en skattyter valg mellom flere ulike løsninger. Ved salg av varige driftsmidler kan f.eks. en skattyter velge mellom å inntektsføre hele salgsvederlaget eller å nedskrive hele eller deler av salgsvederlaget på saldoen for den aktuelle saldogruppen.³⁵ Videre er skattemessig saldoavskrivning maksimumsregler. Hver saldogruppe kan årlig «avskrives med inntil» den lovregulerte satsen.³⁶ En skattyter kan derfor velge å ikke foreta skattemessige avskrivninger.

Aksjelovens utbytteregele skal regulere, og til dels begrense, selskapets adgang til å dele ut aksjeutbytte. Den objektive begrensingsregelen i aksjeloven fungerer ikke for et årsregnskap som er satt opp etter dagens skatteregler. Det betyr at det i sin helhet blir den subjektive begrensingsregelen, kravet til forsvarlig egenkapital og likviditet, som vil regulere utdelingen av aksjeutbytte i et årsregnskap satt opp etter skattereglene.

Mulige forenklinger i skatte- og regnskapslovgivningen

En kost- og nyttevurdering

Utforming av lovregler om regnskapsplikt og regnskapsrapportering vil i siste instans være en avveining mellom nytten av økt informasjon og kostnadene ved å fremskaffe informasjonen. Norsk regnskapslovgivning skal tilfredsstillere kravene i regnskapsdirektivet, bidra til harmonisering av norske og internasjonale regler og samtidig tilfredsstillere informasjonsbehovet til en bred krets av brukere. Det er et politisk mål å se på områder hvor det kan gjøres forenklinger i regelverket som gjelder for de minste aksjeselskapene, hvor det normalt er få eksterne brukere.

³⁵ Skatteloven § 14-44 annet ledd.

³⁶ Skatteloven § 14-43 første ledd.

³¹ Aksjeloven 1998 § 8-1.

³² Andenæs, 2016 side 429.

³³ Hove, 2016 side 215.

³⁴ Andenæs, 2016 side 407.

Skatteregler som regnskapsregler

Historisk var årsregnskapet i Norge et skatteregnskap, men både formålet med regelverket og utformingen var forskjellig fra i dag.³⁷ Ledelsens skjønnsmessige vurderinger ble lagt til grunn også skattemessig. I dag kan de regnskapspliktige velge mellom flere regnskapspråk, inkludert de ordinære måleprinsippene i regnskapsloven 1998 og IFRS. Vi har i dag et todelt system hvor fastsetting av skattemessig resultat er uavhengig av den regnskapsmessige behandlingen. Denne ordningen bør videreføres med følgende hovedbegrunnelse:

- Harmonisering av norske og internasjonale regnskapsregler, og at
- Skattereglene kan endres uten at det får regnskapsmessige konsekvenser og regnskapsreglene kan endres uten at det får skattemessige konsekvenser

Skattereglene er politisk bestemt og omfatter alle skattytere. Endring av skattereglene har provenymessige virkninger. Større endringer av skattereglene bør derfor ses i en større sammenheng, ikke kun som ledd i forenklinger for små aksjeselskap. En videreføring av dagens todeling er likevel ikke til hinder for å se på muligheter for å lage forenklinger i dagens skatteregler, f.eks. for å harmonisere noen skatte- og regnskapsregler.

Forenkling i skattereglene

Et sentralt formål med skattereglene er å sikre en effektiv innkreving av skattene. Skattereglene bør derfor være næringsnøytrale, enkelt utformet og uten skjønnsmessige vurderinger. Det er videre et politisk ønske om en harmonisering mellom regnskaps- og skattereglene. Schwencke har i sin rapport kommet med flere forslag til endringer av skattereglene for omløpsmidler, blant annet nye vurderingsregler for varer og kundefordringer. Jeg vil her komme med to nye forslag til endring av skattereglene. Det gjelder:

- Saldosystemet
- Vurdering av pengeposter i utenlandsk valuta

Saldosystemet

En av de viktigste forskjellene mellom regnskapsdirektivet og skattereglene er utforming av saldosystemet og manglende resultatføring av gevinst eller tap ved salg. Saldosystemet er teknisk utformet og gir liten informasjonsverdi for brukerne. Jeg foreslår derfor følgende endringer i saldosystemet i skatteloven:

- Egen saldogruppe for vesentlige transportmidler, personbiler mv. som er godkjent for kjøring på offentlig veg.
- Fjerning av ordningen med gevinst- og tapskonto.

Vesentlige driftsmidler som normalt selges før de er utslitt, bør føres på egen saldo. Gevinst eller tap ved salg skal enten tas til inntekt eller føres til fradrag. Eksempler på eiendeler i denne kategorien er personbiler. For slike eiendeler vil de næringsdrivende uansett føre oversikt over betalt forsikring og drift- og vedlikeholdsutgifter. Den nye bestemmelsen er forutsatt å gjelde kun for vesentlige driftsmidler. Driftsmidler av mindre verdi blir enten fradragsført direkte eller ført på samlesaldo.

Gevinst- og tapskonto foreslås fjernet

Ordningen med gevinst- og tapskonto foreslås opphevet. Det betyr at gevinst eller tap ved salg skal tas til inntekt eller føres til fradrag i samsvar med realisasjonsprinsippet. Endringen vil blant annet omfatte behandling av salg av lastebiler, skip, fly, tomter og goodwill. Forslaget vil gi en skatteøkning ved gevinst og en skattereduksjon ved tap. Den negative virkningen for behandling av gevinster kan kompenseres ved en økning av avskrivningssatsene. Forslaget vil også gi et mer næringsnøytralt skattesystem ved at skattefordelene ved salg av eiendom fjernes.

Samlesaldo for mindre driftsmidler

Ordningen med samlesaldo videreføres for mindre driftsmidler, inventar, maskiner og utstyr ol. Bruk av samlesaldoer for mindre driftsmidler vil neppe komme i strid med regnskapsreglene. Regnskapsreglene gir anledning til å presentere opplysninger som

ikke er vesentlige samlet i finansregnskapet.

Pengeposter i utenlandsk valuta

Pengeposter i utenlandsk valuta skal i regnskapet vurderes til dagskurs.³⁸ Vurdering til dagskurs gjelder både for kortsiktige og langsiktige pengeposter i utenlandsk valuta. Denne regelen er både enkel å praktisere og i samsvar med internasjonale regnskapsregler.³⁹ Skattereglene for urealiserte valutagevinster og -tap skiller mellom kortsiktige og langsiktige poster. For kortsiktige poster gjelder de samme reglene som i finansregnskapet, mens for langsiktige poster er det gitt særregler.⁴⁰ Skattereglene for langsiktige poster er utformet slik at netto urealisert valutatap kan føres til fradrag (porteføljeprinsipp). Netto tap skal registreres på en omvurderingskonto. Skattereglene på dette området er teknisk utformet, gir brukerne liten informasjonsverdi og avviker fra regnskapsreglene. Jeg foreslår derfor at de særlige skattereglene for behandling av valutagevinst og tap på langsiktige poster oppheves og erstattes med en bestemmelse lik dagens regnskapsregler.

Forenkling i regnskapsreglene

Differensiert regnskapsplikt

EU-retten gir rett til å differensiere regnskapsplikten etter størrelsen på foretakene. Dette er gjennomført i norsk regnskapslovgivning ved at det blant annet skilles mellom store foretak, små foretak og foretak med allmenn regnskapsplikt. Små foretak er selskaper som ikke overskrider to av følgende kriterier:⁴¹

- Salgsinntekt: 70 millioner kroner
- Balansesum: 35 millioner kroner
- Gjennomsnittlig antall ansatte: 50 årsverk

Opplysninger fra Brønnøyregistrene basert på innsendte årsregnskap for 2015 viser at gruppen små foretak

³⁸ Regnskapsloven § 5-9.

³⁹ IAS 21.

⁴⁰ Skatteloven § 14-5 femte ledd.

⁴¹ Regnskapsloven 1998 § 1-6.

³⁷ Kvifte og Brandsås (2010).

utgjør ca. 95 % av de regnskapspliktige foretakene.⁴²

Det er i dag over 320 000 aksjeselskap i Norge, herav ca. 78 000 med fem eller færre ansatte.⁴³

Regnskapslovens hovedbestemmelser gjelder for alle regnskapspliktige, men det er gitt unntaksbestemmelser for små foretak og tilleggskrav for store foretak. For små foretak er det blant annet gitt unntak i enkelte av måleprinsippene, reduserte krav til noteplysninger og fritak for å utarbeide årsberetning, kontantstrømoppstilling og konsernregnskap. For små foretak er det gitt ytterligere forenklinger gjennom anbefalinger til god regnskaps-skikk.⁴⁴

Hvor kompliserte er dagens regnskapsregler for små foretak?

I Norge har vi stort sett hatt de samme regnskapsreglene i nærmere 40 år. Regnskapsloven 1998 er prinsippbasert med et fåtall prinsipper som skal følges. Finansregnskapet er et viktig styringsverktøy for ledelsen i mindre foretak. Ved hver årsavslutning vil derfor ledelsen, uavhengig av plikten til å lage årsregnskap, innhente data om usikre fordringer, ukurans i varebeholdning eller usikre forpliktelser. Krav til dokumentasjon av eiendeler og forpliktelser følger i dag ikke av regnskapsloven, men av bokføringsregelverket.⁴⁵ Dokumentasjonskravene gjelder både for regnskapsmessige og skattemessige formål. Videre er foretakene etter aksjelovgivningen pålagt å gjennomføre nødvendige målinger for å ivareta kravet om forsvarlig egenkapital og likviditet.

Undervisning på høyskole og universitet

Min erfaring, både som revisor og underviser på høyskole og universitet, er at utarbeidelse av årsregnskap i samsvarende med regnskapslovens regler for små foretak ikke er spesielt komplisert, med et unntak for regnskapsføring av utsatt skatt. Finansregnskap er i dag et

obligatorisk emne i fagplanen for bachelorgrad i økonomi og administrasjon, og undervises normalt i 1. studieår. Skattereglene er mye mer omfattende, detaljerte og tekniske, og undervises kun som valgfag i 2. eller 3. studieår.

Skatterapportering som årsregnskap for aksjeselskap

I regnskapsloven er det nylig vedtatt regler for foretak med begrenset regnskapsplikt.⁴⁶ Foretak med begrenset regnskapsplikt er fritatt for å utarbeide årsregnskap etter regnskapslovens regler, men kan i stedet utarbeide årsregnskap basert på skatterapporteringen av årsresultat og balanse. Bestemmelsene om begrenset regnskapsplikt gjelder for enkeltpersonforetak og utvalgte ansvarlige selskaper, og omfatter ikke aksjeselskaper.

Aksjeselskap – rettigheter og plikter

Etter min vurdering bør ordningen med skatteregnskap ikke utvides til å omfatte små aksjeselskaper. Dette er begrunnet med de vesentlige juridiske forskjellene mellom et enkeltpersonforetak og et aksjeselskap. Stiftelse av et aksjeselskap har klare juridiske konsekvenser både for selskapet og eieren. Eieren i et aksjeselskap har begrenset økonomisk ansvar, og hefter bare for sitt aksjeinnskudd.⁴⁷ Et aksjeselskap kan bare utdele aksjeutbytte såfremt formkravene i aksjeloven er fulgt. Historisk har pliktene til et aksjeselskap blant annet omfattet krav til å lage et årsregnskap og plikt til å ha godkjent revisor. I dag er revisjonsplikten falt bort for de minste aksjeselskapene.

Sammenlignbare årsregnskap

Et årsregnskap utarbeidet etter regnskapsloven 1998 er satt opp etter felles oppstillingsplaner og måleprinsipper. Det gjør at regnskapene blir sammenlignbare, og kan derfor gi nyttig informasjon til bruk i offentlig statistikk. Et regnskap satt opp etter skattereglene er ikke verdimålt, og gir i mange tilfeller skattyteren valg mellom ulike løsninger. Det gjør det vanskelig å sammenligne ulike årsregnskap satt opp etter skatte-

reglene. Små foretak har normalt få eiendeler og forpliktelser som skal vurderes. De fleste målingene vil i praksis bli gjennomført uavhengig av kravet til å utarbeide årsregnskap. Etter min vurdering vil derfor ekstra tidsbruk knyttet til å utarbeide et enkelt årsregnskap, også for aksjeselskaper, være begrenset. I dag brukes også dataverktøy som forenkler regnskapsrapporteringen.

Etter min vurdering er den generelle nytten av et årsregnskap som er målt etter regnskapsreglene, betydelig. Informasjonen er til nytte både for interne og eksterne brukere og ikke minst til bruk i offentlig statistikk.

Små aksjeselskaper (mikroselskaper) bør fritas for å regnskapsføre utsatt skatt

Etter EU-retten kan et land gjøre ytterligere forenklinger for de miste selskapene, såkalte mikroselskaper. Et mikroselskap er et selskap som ikke overskrider grensene for to av følgende tre vilkår:

- Salgsinntekt: 7 mill. kr
- Balansesum: 3,5 mill. kr
- Gjennomsnittlig antall ansatte: 10 årsverk

Gruppen mikroselskaper utgjør minst 75 % av norske aksjeselskaper.⁴⁸ Det er i dag ikke vedtatt særlige regler for mikroselskaper i norsk regnskapslovgivning.⁴⁹

Kompliserte utsatt skatt-regler

Min erfaring er at regnskapsføring av skatt kan være komplisert, spesielt i små foretak, og dermed ressurskrevende. Mitt forslag er derfor at mikroselskaper utarbeider årsregnskapet etter de samme måleprinsippene som andre små foretak, men er fritatt for å regnskapsføre utsatt skatt. I stedet for å periodisere utsatt skatt, bokfører de kun betalbar skatt. Betalbar skatt er skatt beregnet av årets skattemessige resultat.⁵⁰

Forslaget innebærer at det må tilføres en ny målebestedelse i regnskapsloven 1998 kapittel 5. Endringen vil derfor kun påvirke skattekostnaden og

⁴² Prop 160 L side 49.

⁴³ I Enhetsregisteret er det per 31.12.2018 oppført 320 385 aksjeselskap (AS) (kilde: Brønnøysundregistrene).

⁴⁴ NRS 8.

⁴⁵ Bokføringsloven § 10, jf. bokføringsforskriften kapittel 6.

⁴⁶ Regnskapsloven 1998 § 3-2b.

⁴⁷ Aksjeloven § 1-2, jf. § 1-1 annet ledd.

⁴⁸ Schwencke, 2019 side 14.

⁴⁹ Andre inndelinger av gruppen «mikroselskap» kan være like egnet.

⁵⁰ NRS Resultatskatt punkt 2.1.

resultatet etter skatt. For å sikre uendret utbyttegrunnlag må det gjøres tilpasninger i utbyttereglene i aksjeloven.⁵¹

Konklusjon

Formålet med finansregnskapet og skatteregnskapet er forskjellig. Foretakene er ulike, og hver årsavslutning vil inneholde nye hendelser, inkludert usikkerhet, som foretakene må ta stilling til. I mange tilfeller må verdien av en regnskapsstørrelse fastsettes med skjønn. Skattereglene er utformet for å sikre en enkel og effektiv skatteinnkrevning uten bruk av skjønsmessige vurderinger.

Dagens skatteregler avviker på flere sentrale områder fra prinsippene i regnskapsdirektivet. Min vurdering er at dagens system med atskilte regnskaps- og skatteregler bør videreføres, med følgende hovedbegrunnelse:

- harmonisering av norske og internasjonale regnskapsregler, og at skattereglene kan endres uten at det får regnskapsmessige konsekvenser og at regnskapsreglene kan endres uten at det får skattemessige konsekvenser.

Endring av skatteregler har provenymessige virkninger. Større endringer av skattereglene bør derfor ses i en større sammenheng, ikke kun som ledd i forenklinger for små aksjeselskaper.

Ordningen med årsregnskap basert på skatterapportering bør ikke utvides til aksjeselskaper. Dette er begrunnet med flere forhold, selskapsformen, hensynet til utbyttereglene i aksjeloven og for å sikre verdimålt og sammenlignbar regnskapsinformasjon. Forenklinger av regnskapsreglene for små foretak gjøres enklest gjennom utforming av standarder for god regnskapsskikk.

Mange norske aksjeselskaper er svært små (mikroselskap). Regnskapsføring av utsatt skatt kan være komplisert. En mulig forenkling i regnskapsreglene for disse foretakene, er at de fritas fra å regnskapsføre utsatt skatt.

Lover og forkortelser

- Aksjeloven 1976. Lov av 4. juni 1976 nr. 59 om aksjeselskap.
- Aksjeloven 1997. Lov av 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskap.
- Bokføringsloven. Lov av 19. november 2004 nr. 173 om bokføring.
- Bokføringsforskriften. Forskrift av 1. desember 2004 nr. 1558 om bokføring.
- Regnskapsloven 1998. Lov av 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap mv.
- Skatteloven. Lov av 26. mars 1999 om skatt av formue og inntekt.

Regnskapsstandarder

- NRS 8 *God regnskapsskikk for små foretak*. Norsk regnskapsstiftelse, Oslo.
- NRS 13 *Usikre forpliktelser og betingede eiendeler*. Norsk regnskapsstiftelse, Oslo.
- Foreløpig NRS *Resultatskatt*. Norsk regnskapsstiftelse, Oslo.
- IAS 16 *Eiendom, anlegg og utstyr*. IASB London.
- IAS 21 *Virkning av valutakursendringer*. IASB London.

Kilder og litteratur

Andenas, Mads Henry m. fl. 2016. *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*. 3. utgave. Eget forlag.

Europaparlamentet. 2013. *Europaparlaments- og rådsdirektiv 2013/34 EU av 26. juni 2013 om årsregnskaper, konsernregnskaper og tilhørende rapporter for visse typer foretak, om endring av europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/43/EF og om oppheving av rådsdirektiv 78/660/EØF og 83/349/EØF*

Finanstilsynet. 2019. *Gjennomføring av regnskapsdirektivet i norsk rett, brev av 22. mars 2019.*

Folkvord, Ben m.fl. 2018. *Norsk bedriftsskatterett*. 10. utgave. Gyldendal.

Kvifte, Steinar S., Brandsås, Harald. 2010. *God regnskapsskikk i 25 år – fra «skatteregnskap» til IFRS. Praktisk økonomi og finans (3):45-59. Universitetsforlaget, Oslo.*

NOU 1992: 29 Lov om aksjeselskaper.

NOU 1995: 30 Ny regnskapslov.

NOU 2003: 9 Skatteutvalget.

NOU 2014: 13 Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi.

NOU 2015: 10 Lov om regnskapsplikt.

NOU 2016: 11 Regnskapslovens bestemmelser om årsberetning mv.

Ot.prp.nr. 36 (1993–1994) om lov om aksjeselskaper (aksjeloven).

Ot.prp.nr. 23 (1996–1997) om lov om aksjeselskaper (aksjeloven) og allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven).

Ot.prp. nr. 42 (1997–1998) om lov om årsregnskap (regnskapsloven).

Ot.prp. nr. 26 (2005–2006) om lov om endringer i skatte- og avgiftslovgivningen (endret skatte- og avgiftsopplegg 2006 mv.).

Prop. 160 L (2016–2017) Endring i regnskapsloven mv. (forenklinger).

Schwencke, Hans Robert. 2019. *Fjerning av midlertidige forskjeller for små aksjeselskaper. Revisjon og regnskap nr. 5 2019.*

Schwencke, Hans Robert. 2019. *Årsregnskapet og skatteregnskapet. Muligheter og forenklinger – en forstudie, rapport av 15. mai 2019.*

⁵¹ Aksjeloven 1997 kapittel 8.